

הרב אריאל בראלי

ראש מכון משפט לעם, ישיבת ההסדר שדרות

פסק דין בענין הפסקת בניה¹

עובדות (מוסכמות)

באלול תשע"ה (סוף אוגוסט 2015) נחתם הסכם בין אברהם ושרה(להלן התובעים) לדוד הקבלן (להלן הנתבע). בהסכם זה מתחייב הנתבע לבנות בית במגרש 201 במושב מסויים תמורת 910,000 ש"ח כולל מע"מ. בהסכם ישנו פירוט של הכלול בבית ("יעד המפתח") אך לא נתפרט בו אופן התשלום. העבודה הותחלה בספטמבר 2015. הסכם זה לא הגיע לבית הדין כיון שלטענת הנתבע הוא אבד, אך שני הצדדים מסכימים על קיומו ותוכנו בקיום כלליים כנ"ל.

לאחר יציקת הכלונסאות התברר שנעשתה טעות והכלונסאות הוצבו במקום אחר שלא כפי שנכתב בתוכנית הבניה המאושרת. התובעים ידעו על קיומה של סטיה ואעפ"כ העדיפו שהבניה תימשך.

בכד שבת תשע"ו (3 פברואר 2016) הופסקה עבודת הקבלן ע"י התובעים.

יש לציין שבמהלך הבניה עוד קודם הפסקת העבודה הועבר לקבלן סכום כספי בסך 410,000 ש"ח.

בכז שבת תשע"ו (7 פברואר 2016) נחתם הסכם נוסף בין שני הצדדים שבו מתחייב הנתבע לתקן את הנזקים הכלולים בשלד, כמ"כ לעשות טיח פנים וחוף, כאשר הטיח בפנים כולל טיח לבן ובחוף שליכט צבעוני. תמורת כל הנ"ל ולאחר אישור המהנדסת והתובעים יוסיפו התובעים סך של 40,000 ש"ח כולל מע"מ, כך שבסך הכל יקבל הנתבע סך של 450,000 ש"ח כולל מע"מ תמורת עבודתו. מכאן ואילך הצדדים נפרדים ואינם מחוייבים זה לזה.

לאחר הסכם זה שוב נתגלע ויכוח בין הצדדים על טיב התיקונים במבנה שבוצעו ע"י הנתבע וכמ"כ על תשלום הכסף המגיע לו. בעקבות הויכוח הודיעו שני הצדדים שאינם מתקדמים עוד לא לטיח ולא לתיקון הליקויים.

¹ פסקי הדין דלהלן הם מבית הדין לדיני ממונות שע"י ישיבת ההסדר בשדרות. שמות בעלי הדין – שונו. פסקי הדין ניתנו ע"י הרכבים של שלשה דיינים.

כאמור, עד כה קיבל הנתבע סך של 410,000 ש"ח.

טענות התובעים

א. בענין הסטייה של מיקום המבנה אומנם דווח על ידי הקבלן אך הסכמתנו הייתה בטעות. כי נאמר לנו ע"י הקבלן שהענין אינו משמעותי, כמ"כ אין כ"כ אפשרות לתיקון הסטייה, והעלויות גבוהות והבנייה תיעצר. הקבלן ציין שאנו יכולים אם נרצה לתבוע את המודד או המהנדסת או האדריכל. בדיעבד התברר ע"י מהנדס של חברת "הדס" שהזמן מטעמינו שהסטייה היא כמטר, וכמ"כ שהיה ניתן לתקן זאת. מלבד זאת אנו נדרש לאישורי בניה חדשים וייתכן אפי' תשלומים כספיים נוספים. שמאי מקרקעין שהזמנו אמד את ירידת ערך הבית בעקבות הסטייה בסך של 72,800 ש"ח, כמו כן עפ"י דו"ח השמאי שינוי ואישור תכניות בעקבות הסטייה הוא בסך של 20,000 ש"ח. לסיכום סעיף זה סכום התביעה הוא 92,800 ש"ח.

ב. בענין התיקונים הנדרשים, אנו הבאנו אנשי מקצוע, מהנדס מטעם חברת "הדס" לאיתור הליקויים במבנה, כמ"כ שמאי מקרקעין להערכת נזקי הבניה. הערכת מבנה השלד כמו שהוא (עם ליקויים) הוא בסך 203,000 ש"ח.

סך כול התביעה לסעיף זה 207,000 ש"ח.

ג. כתוצאה מהפרת ההסכם והאיחור באפשרות הדיור בבית, אנו נדרשים לשלם על חודשי שכירות נוספים. אנו תובעים שלושה חודשי שכירות, תשלום של 3500 ש"ח לחודש, סך הכול תביעה לסעיף זה 10,500 ש"ח.

ד. מלבד זאת נדרשנו למימון בעלי מקצוע לפי הפירוט הבא: מהנדס - 3744 ש"ח, דו"ח תיקונים - 1050 ש"ח, דו"ח טיב ביצוע תיקוני שלד - 850 ש"ח, שמאי - 5850 ש"ח, עו"ד - 1,800 ש"ח. סך תביעה לסעיף זה הוא 13,294 ש"ח

ה. כתוצאה מהפרת הסכם פברואר ע"י הקבלן עבודות הטייח שאנו נידרש לשלם עלותם כדלקמן: טיח פנים - 45,000 ש"ח, סיד לבן פנימי - 20,000 ש"ח, טיח חוץ - 45000 ש"ח, שליכט צבעוני חוץ - 30,000 ש"ח. סך הכול סעיף זה 140,000 ש"ח.

ו. תשלום עבור חוב חשמל שנלקח מהמושב בזמן ביצוע השלד סך 500 ש"ח.

ז. דלת ממ"ד לא הגיעה לידינו, במידה שלא נקבלה בעתיד נצטרך להזמין סט חדש לממ"ד.

סיכום כלל התביעה הוא : 324,100 ש"ח לא כולל סעיף ה.

טענות הנתבע

א. בענין הסטייה של המבנה, ביום שהועמדו הכלונסאות נתגלתה סטייה של 30 ס"מ, האדריכל היה במקום ודובר עמו על כך, כמ"כ דברנו עם אברהם והוא אישר להמשיך את העבודה.

ב. בענין הליקויים מדובר בדברים שמקובל שקיימים תוך כדי הבניה, והם אכן תוקנו כפי שהמהנדסת מטעם התובע מאשרת במכתבה. כמ"כ קיבלתי את אישורם של אנשי מקצוע מטעמי.

ג. בענין התמחור ע"פ מה שסיכמנו עלות השלד עם החומות והשבילים הוא 380,000 ש"ח.

ד. שלמתי לחשמלאי ולאיינסטלאטור עבור העבודה בכל הבית עד לסיומו סך של 50,000 ש"ח לכ"א מהם. הסכם פברואר לא כולל את התשלום עבור עבודתם עד לשלב זה, ודובר עם התובעים שעליהם לשלם בנפרד את היתרה שחייבים לבעלי המקצוע. דהיינו, עבור עבודת החשמלאי 16000 ש"ח והאיינסטלאטור 8000 ש"ח.

סך הכול לסעיף זה 24000 ש"ח.

ה. שילמתי עבור הכנות למשקופים 6000 ש"ח וגם הם אינם כלולים בהסכם פברואר, במידה שהתובע ירצה הוא יכול לקחתם מהיצרן.

ו. בענין דלת הממ"ד יש לתובע אצל החברה המספקת דלתות זכות לקבלת דלת והוא יכול לקבלה מהם כשירצה.

בסה"כ על התובע לשלם עבור הוצאות אלו סך 30,000 ש"ח מעבר למה שכבר שילם.

בירור הדין

א. תיאור העובדות בתמציות הוא שהעבודה נפסקה בשלב השלד. התובע כבר שילם 410,000 ש"ח ולטענתו מגיע לו חזרה 324,100 ש"ח. מנגד הקבלן טוען שמגיע לו עוד 30,000 ש"ח. בין הצדדים היו שני הסכמים, חוזה ראשוני לפני תחילת העבודה והסכם שני הקרוי בפי הצדדים "הסכם פברואר". יש לדון על משמעותו של הסכם פברואר יחסית להסכם הראשוני.

ב. הכרעת בית הדין היא לראות את חתימת הצדדים על הסכם פבואר כביטול של ההסכם הראשון ולא תיקונו בלבד.

הערכה זו מבוססת על כך שהרקע להסכם הוא רצון שני הצדדים להיפרד.

כתוצאה מכך נקבע הסכם זה להסדר עניינים כחווה סופי המחליף את ההסכם הראשון. לפי זה יש לתת תוקף מחייב רק לאמור בהסכם זה.

ג. על פי ההסכם על הקבלן מוטל להביא את השלד למצב שבו הליקויים מתוקנים ועבודת הטיח נשלמה ותמורת כך יהיה התשלום 450,000 ₪ (מתוכם שולמו כבר 430,000 ש"ח).

ד. בפועל הנתבע לא ביצע את עבודת הטיח המובאת בהסכם החדש אך אין זה בכך לבטל את ההסכם למפרע, אלא הרי זה כפועל שהתחיל את עבודתו ועבודתו הופסקה.

בנסיבות שלפנינו אין אנו יכולים להצביע על אחד מהצדדים כמפסיק את העבודה בלא סיבה מצידו, אובדן האמון והרצון להמשך עבודה משותפת הם הדדיים, לכן יש לראות זאת כהפסקת עבודה בסיבת שני הצדדים, וממילא אין מי מהם שתהיה ידו על התחתונה בשל כך.

ה. לכן, יש לאמוד את הערך של מה שנעשה ע"י הקבלן עד כה, ולנכות מהסכום הסופי את מה שעדיין נותר לבצע ע"פ מושגי הסכם זה.

לשם כך בה"ד נזקק לחוות דעת המהנדס מר יצחק כהן כגורם שלישי שאינו מחמת אחד מן הצדדים.

משמעות חוות הדעת

א. על המנדט הוטל לחשב את מה שכן נעשה ע"י הקבלן ע"פ מושגי הסכם פברואר. דא עקא, שבהסכם זה לא מפורט כמה יקבל הקבלן עבור השלד המתוקן וכמה עבור הטיח אלא רק סכום כללי של 450,000 ש"ח.

ב. ע"פ שומת המהנדס ערך שלד 145 מ"ר כשהוא תקין (בלא תשתיות נוספות של חשמל ואינסטלציה) הוא 290000 ש"ח ללא מע"מ. ערך עבודות הטיח הוא 108,000 ש"ח ללא מע"מ. כאשר היחס הוא כ-25% מהסכום הכולל לטיח, וכ-75% לשלד. ע"פ החווה בין הצדדים עבור השלד + טיח יש לשלם סך של 450,000 ש"ח לאחר מע"מ, נמצא לפי הנ"ל שע"פ הסכם פברואר יש להעריך את השלד לאחר

מע"מ 330,000 ש"ח, ואילו הטיח 120,000 ש"ח (הסכומים מעוגלים). ערך השלד 145 מ"ר כשהוא תקין 330,000 ש"ח לאחר מע"מ.

יש להפחית מהסכום הנ"ל את ערך הליקויים הקיימים שהם 25,740 ש"ח לאחר מע"מ. אם כן ערך השלד לאחר ניכוי הליקויים הוא: 304,260 ש"ח לאחר מע"מ.

ג. סיכום

היות והנתבע קיבל לידיו סך של 410,000 ש"ח כולל מע"מ, ועל פי הסכם פבואר מתברר שהוא אמור לשלם רק 304,260 ₪, לכן הקבלן צריך להחזיר 105,740 ש"ח.

התייחסות בית הדין לטענות התובע

1. בענין טענת התובע על הסטייה של המבנה, כיון שלפי דו"ח המהנדס אין לכך השלכה של ירידת ערך המבנה אלא התכנות למניעת נוחות מסויימת, לכן בה"ד אינם רואים לנכון לחייב את הנתבע בשל כך.

2. בענין טענת התובע על תשלום דמי שכירות בסיבת איחור אפשרות הדיור, כיון שהסכם פברואר מבטל את ההסכם הקודם וקובע יעד אחר מבחינת הקבלן, כמו כן הפסקת העבודה היא בסיבת שני הצדדים, לא ניתן לחייב את הנתבע בשל כך.

3. בענין טענות התובע על תשלומים שנאלץ לשלם לבעלי המקצוע השונים, כיון שמהלכים אלו נעשו ע"י התובע בלבד בלא הסכמה להתחייבות מצד הנתבע, אין לחייב את הנתבע.

4. בענין החשמל מהמושב ודלת הממ"ד (סעיפים ו, ז) הסכם פבואר הוא סופי ללא נספחים ולכן אין לבוא בתביעות נוספות.

5. בענין עבודת הטיח כאמור ערך העבודה הוא 120,000 ש"ח על פי חוות דעת המהנדס מטעם בית הדין. אין מקום לחייב מעבר לכך (סעיף ה)

6. בענין הליקויים יש לנכות מערך השלד את ההוצאות הנדרשות לתיקון הליקויים.

אמנם ישנם ליקויים שישנה מחלוקת בין הצדדים אודותם וגם לאחר חוות דעת המהנדס נותרו בספק, במצב זה אנו נכריע ע"פ כללי הספק בממון שיש לילך אחר המוחזק (בי"ק מו, ב).

כמו כן יש לדון בנפרד אודות הכנת התשתיות של חשמל ואינסטלציה שנוספו על השלד, שגם בהם נתגלעה מחלוקת בין הצדדים. הליקויים המסופקים:

א. יישור קיר הבטון של הממ"ד ישנה מחלוקת בין הצדדים ע"י מי תוקן קיר זה.

ב. בצוע הכנות תשתית ישנה מחלוקת לגבי תקינות ההכנות (אביזרי אינסטלציה, הכנות חשמל וכד'). הסכום הכולל של ליקויים אלו (1-2) ע"פ שומת המהנדס הוא 6000 ש"ח לפני מע"מ. כיון שבנדון שלפנינו ישנו ספק ביחס לליקויים אלו והנתבע מוחזק לא ניתן לנכותם מערך השלד.

התייחסות בית הדין לטענות הנתבע

בענין הכנות התשתית שבוצעו בשלד, חשמל ואינסטלציה ורכישת משקופים, הנתבע טוען שהוא הוציא לשם כך סך כולל של 30000 ש"ח. לטענתו הוא אמור לקבל תשלום נפרד עבור כל הוצאות אלו שכך סוכם במסגרת הסכם פברואר.

אולם לטענת התובע ע"פ הסכם פברואר הענין כלול בתשלום הסופי.

בית הדין מקבל את טענת התובע מכיון שסתימת הדברים בשטר מוכיחה כדבריו.

דומה הדבר למה שמצאנו בשו"ע חו"מ פב, יב: "טען הלוח שהשטר נעשה על תנאי שאם אקיימנו אפטר, וקיימתיו, ומלוח אומר שלא היה שום תנאי בדבר, אם כתוב בו שנעשה בלא שום תנאי, או בלא שום שיעור בעולם, אין הלוח נאמן. ואם אין כתוב בו כן, נשבע המלוח ונוטל." הרי שהמלוח מוציא מן הלוח המוחזק על בסיס סתימת הדברים שבשטר שלא הוזכר בו התנאי. אע"פ שיש כאן טענת ברי כנגד ברי והנתבע מוחזק, מ"מ נראה שכאן לא מועילה חזקת הנתבע וטענת הברי שלו.

יש להוסיף שבמקרה זה יש סמך לדברי התובע ע"פ הערכת המצב שהסכם פברואר הוא הסכם סופי של היפרדות הצדדים זה מזה, כך שסביר מאוד שאין ביניהם דבר מלבד המפורש בהסכם זה.

החלטה

הנתבע ישלם לתובע 105,740 ש"ח בתוך שלושים יום.

מכולת – שווי סחורה

טענות הצדדים

א. טענות התובע

זכיתי במכרז לפתיחת מכולת ביישוב בדרום. במכולת זו השקעתי כסף רב לשיפוץ המקום ורכישת ציוד וסחורה. יוסף דיבר איתי על כך שהוא ודוד מעוניינים לרכוש ממני את המכולת.

בתחילה דרשתי סכום של 555,000 ש"ח תמורת מכירת מבנה המכולת הציוד, הסחורה שבמכולת, והזכיינות לפתיחתה. רציתי למכור את המכולת בהקדם האפשרי אע"פ שמכירת המכולת בסכום זה משמעותה הפסד של כ- 150,000 ש"ח. בסופו של דבר הסכמנו שהמחיר הוא 528,000 ש"ח.

הסכמנו על הכול חוץ משווי הסחורה בתנות, אני הערכתי את שווי 150,000 ש"ח והנתבעים הביאו חוות דעת של אדם אחר אשר העריך כי הסחורה הרבה פחות.

החלטנו להחשיב את הסחורה בשווי 150,000 ש"ח בתנאי שנערוך ספירת מלאי שתוכיח שזו ערכה..

במידה וימצא כי שווי הסחורה הוא פחות מסכום זה, אני התחייבתי להוסיף סחורה עד לערך המדובר. לחילופין, אם יימצא ששווי הסחורה הוא יותר מסכום זה, הם התחייבו לתת לי מוצרים או תשלום של ערך המוצרים, לפי בחירתי.

ערכנו ספירת מלאי בנוכחות אנשים נוספים מטעם הנתבעים, והתוצאה הייתה שערך המוצרים שספרנו הוא 192,000 ש"ח. מעבר לכך נשאר עוד מוצרים רבים שלא ספרנו, ולהערכתי הם לפחות בשווי של 38,000 ש"ח. אם כן סך כל המוצרים הוא בערך של 230,000 ש"ח.

בהתאם לתנאי שעשינו אני תובע את היתרה מעבר לסכום של 150,000 ש"ח, תביעתי היא 80,000 ש"ח.

ב. טענות הנתבעים

1. לדעתנו חלה טעות בסיסית בזמן ספירת המלאי. המחיר שהחשיב התובע הוא מחיר המוצר לצרכן, אך אנו הסכמנו על מחיר סיטונאי דהיינו, להפחית 30%. מחיר זה נאמר במפורש לשמעון כשלושה ימים לפני הספירה, שאלתי

אותו כיצד הוא זוכר את מחיר הקניה של המוצר, ושמעון השיב שלדעתו נגיע בלאו הכי לסכום המדובר, ונסתדר בענין זה.

2. כמו כן ישנם טעויות נוספות, למשל מוצרים שנספרו יותר מפעם אחת. כמו כן ישנם מוצרים שפג תוקפם.

3. לגבי המוצרים שלא הספקנו לספור להערכתנו הם שוים לכל היותר 10,000 ש"ח.

4. לפי החישוב שעשינו סך כל המוצרים הוא 160,000 ש"ח לפי החשבון של מחיר לצרכן, ויש להפחית כ-30% מסכום זה כדי להגיע למחיר הסיטונאי. נמצא שערך המוצרים הוא 112,000 ש"ח. לכן התביעה הנגדית מצדינו היא 38,000 ש"ח.

ג. תשובת התובע

1. לא זכורה לי שיחת טלפון קודם לספירה שהוזכר בה ענין מחיר הקניה. רק לאחר מספר ימים מהספירה הנתבע טען ששיטת התמחור צריכה להיות ע"פ מחיר הקניה ולא המחיר לצרכן.

2. ודאי שהתמחור הוא ע"פ מחיר לצרכן, כיון שהעסקה הייתה על סכום גלובלי של 528,000 ש"ח ולא הייתה התייחסות למכירת המוצרים בפני עצמם. התנאי היה שמחירם הכולל לא יהיה פחות מ-150,000 ש"ח לכן נקבע ע"פ מחיר לצרכן ולא מחיר הקניה שלהם.

3. פשוט לי שמחיר המוצרים שנתרו הוא לכל הפחות בשווי של 38,000 ש"ח, כיון שנתרו הרבה מוצרים, והראיה שצדקתי יותר מהם בהערכת המוצרים שנספרו בספירת מלאי.

פסק הדין

ד. שווי הסחורה שנספרה

בעלי הדין ערכו יחד ספירת מלאי והסכום שהתקבל הינו 192,000 ש"ח. מוסכם שסכום זה משקף מחיר לצרכן. כעת הנתבעים מערערים על סכום זה בשתי טענות עיקריות: האחת היא שצורת החישוב הזו מוטעית וצריך לחשב לפי מחיר סיטונאי.

טענה שניה מפקפקת באמינות הספירה לאור זאת שישנם מוצרים שנספרו פעמיים וכדומה. לטענת הנתבעים, כך עולה מעובדה שברשימות המלאי מופיעים מוצרים בעלי קוד מחיר זהה פעמיים. בית הדין החליט לדחות טענה זו ולקבל את הסברו של התובע שישנו קוד מחיר משותף לכמה מוצרים, וכן שאותם מוצרים היו במקומות שונים. לכן העובדה שהמוצרים הודפסו פעמיים אינה מוכיחה שאותם מוצרים נספרו פעמיים. טענת הנתבעים שהתובע רימה את הנתבעים מסתברת פחות, היות שיש לתובע חזקת כשרות, וכן משום שהנתבעים (או באי כוחם) נכחו בזמן הספירה, עקבו אחר הרישום בקופה ובכך קיבלו את התוצאות. לסיכום בית הדין רואה בסכום 192,000 ש"ח משקף את שווי המלאי שנספר.

ה. כיצד יש לתמחר את הסחורה?

לגבי נקודת המחלוקת העיקרית בין הצדדים בשאלת תמחור הסחורה. באופן בסיסי בית הדין מקבל את טענת הנתבעים כי ערך סחורה שנמכרת בנסיבות כאלו, דהיינו לצורכי מסחר ולא לצריכה פרטית, יש לאמוד ע"פ מחיר הקניה של המוצר מהסיטונאי, ולא על פי המחיר לצרכן. וטעם הדבר הוא מפני שסוחר שקונה סחורה צריך לטרוח רבות על מנת למוכרה ויש לו הוצאות על כך. לא סביר שהנתבעים יקנו מלאי בשווי של עשרות אלפי שקלים ויוציאו הוצאות ויעמלו למכור אותו ללא רווח.

מנגד, עמדה לפני בית הדין טענת התובע, כי במקרה הנוכחי יש תימוכין לטענתו שהעסקה נקבעה על פי סכום הכולל, וערך הסחורה הוא רק תנאי בעסקה זו ולא כמכירת סחורה בפני עצמה. סיוע לכך ניתן לראות משתיקתם של הנתבעים בזמן ספירת המלאי. הרי לנגד עיניהם חושב ערך המוצרים על פי הקוד הרשום עליהם, באופן שהחישוב הוא ע"פ המחיר לצרכן, ובכל זאת הם שתקו.

לאור הספק הנ"ל בית הדין מחליט לקבל את המחיר הסיטונאי כבסיס לתמחור הסחורה ועליו להוסיף עוד שליש מהרווח וזאת על דרך של פשרה הקרובה לדין.

ו. חישוב ערך הסחורה

בהנחה שעל כל מוצר ישנו רווח של 25%, נמצא שסחורה בשווי 192,000 ש"ח הרווח הוא 48,000 ₪, ושליש משיעור הרווח הוא 16,000 ש"ח.

כאמור לעיל, קבענו ששווי הסחורה שבחנות יתומחר כמחיר הסיטונאי בתוספת שליש מהרווח, נמצא שהמחיר הסיטונאי הוא כ- 144,000 ש"ח ושליש משיעור הרווח הוא 16,000 ש"ח, בסך הכל 160,000 ש"ח.

על פי ההסכם הנתבעים אמורים היו לקבל סחורה בשווי 150,000 ש"ח, ובפועל הם קיבלו 160,000 ש"ח. לפיכך בגין הסחורה שנספרה בספירת המלאי עליהם לשלם לתובע 10,000 ש"ח, נוספים.

ז. חישוב המוצרים שלא נכללו בספירת מלאי

בעניין המוצרים שלא נספרו ישנו פער גדול בהערכת שני הצדדים. מחמת שעבר זמן רב מביצוע העסקה, אין אפשרות טכנית להעריך אותם וכן לאור הטענה שלחלקם פג התוקף.

במצב זה נאלץ בית הדין לסמוך על שיקול דעתו, על מנת שלא יישאר הדבר בספק, וכפי שנפסק בדברי השולחן ערוך (סימן יב ה): "יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה, במקום שאין הדבר יכול להתברר. ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר".

בית הדין נוטה לקבל את הערכת התובע יותר מאשר את זו של הנתבעים כי הוא מצוי בתחום וידעתו בתחום זה מרובה יותר משל הנתבעים. כך עלה גם מהבדיקה שנעשתה בספירת המלאי, בה הערכתו של התובע הייתה קרובה לממצאי הספירה. אך מחמת הספק, בשומה זאת החליט בית הדין לא להוסיף שליש רווח. אשר על כן התמחור למוצרים שלא נספרו הוא 19,000 ש"ח.

ח. החלטה

על הנתבעים לשלם לתובע 29,000 ש"ח בתוך 30 יום מהיום הנקוב בפסק הדין.

פסק דין בעניין פירוק שותפות ביישוב שיתופי

תאור המקרה

ישוב שיתופי עובר הליך הפרטה, ובין השאר הוחלט על הפרטת חברה המתמחה ביצוא פרחים לחו"ל. היא תימכר לאחד התושבים אשר מכהן כמנהל החברה והכסף יחולק בין התושבים.

ההסכם אומר כי השומה הכספית של החברה תתבצע בעוד שנה מזמן חתימת ההסכם, כדי לסיים מחזור עסקי שלם. ואז הקונה שהוא מנהל החברה ישלם לכל תושב את חלקו היחסי בחברה.

במשך השנה, מנהל החברה מצא את עצמו במלכוד מובנה. מצד אחד רצה בהצלחת החברה, מצד שני ידע שככל שהחברה תתפתח בשנה הקרובה יעלה ערכה והוא יאלץ לשלם יותר. כמובן יש לו עניין שהערכת השומה של החברה תהיה נמוכה ואז הוא ישלם לחבריו למשק סכום נמוך.

הפתרון שנקט היה להקים במקביל חברה חדשה לייצוא פרחים. בפועל לאחר שנה התברר שוויה של החברה השיתופית ירד ב-25% מההערכות קודמות. הדיון הוא על ירידת ערך החברה, והתנהלות המנהל.

טענות הצדדים

תובעים

הירידה נגרמה עקב הקמת החברה החדשה. לטענתם, מבירור שעשו עולה שהמנהל לא הסתפק בפתיחת חברה חדשה אלא דאג לכך שלקוחות קבועים של החברה הישנה יעברו אליו. אומנם דובר על יצירת שווקים חדשים אך בפועל החברה החדשה פנתה ללקוחות קבועים של החברה הישנה ושכנעה אותם לעבור אליה. בנוסף לטענתם, ישנם עדויות לכך שמנהל החברה השתמש במאגר לקוחות של החברה ואף יצר מעין חרם כלכלי על החברה הישנה. הוא התנה שיתוף פעולה עם החברה החדשה בשווקים חדשים בכך שיעזבו את החברה הישנה.

נתבע

המעשה של פתיחת חברה החדשה לא פגע בחברה הקודמת כי המשכתי לשמר את השווקים הקיימים עבורה. כמו כן בהסכם העבודה איתי לא

מוגדר שאעבוד על פתיחת שווקים חדשים. המעשה שעשיתי היה מאוזן כי הוא שמר על ערכה האמיתי של החברה הישנה ואפשר לי במקביל לפתח יוזמות חדשות שמבלי לגרום להעלאת ערכה של החברה הישנה, לטעמי, שלא בצדק.

בדבר הטענה שכביכול הטלתי חרם על החברה הישנה שאותה אני מנהל, היא אינה נכונה כלל. אין בכך שום הגיון עסקי ובוודאי שלא אפגע בלקוחות קיימים של החברה הישנה. נכון שפניתי ללקוחות חדשים מתוך ידע שצברתי בשנות הניהול של החברה הישנה אבל אף אחד מהם לא עבד עם החברה הישנה. לגבי הירידה ברווחיות של החברה זה קשור לירידה בכל ענף הפרחים עקב משבר כלכלי עולמי.

בירור הדין

א. ירידת ערך החברה בעקבות הפירוק

לאחר התבוננות בהסכם ההפרטה ובחוזה העבודה נמצא שטענתו של המנהל נכונה שאינו חייב לעסוק בפתוח שווקים חדשים וערך החברה יהיה על פי השווקים הקיימים.

ביחס לטענה שערך החברה ירד בגלל פתיחת החברה החדשה, לאחר התייעצות עם מומחה התברר שאין הוכחה ברורה לקשר בין פתיחת החברה החדשה לירידת הערך ואפשר שהוא משקף האטה בשוק העולמי. לאור זאת ההלכה היא שמספק לא ניתן להוציא ממון. לגבי הטענה שהמנהל יצר חרם לקוחות על החברה הישנה. לא נמצא ביסוס עובדתי לטענה זו ואף לעצם העניין לא מצאנו איסור בדברי חכמים ליזום חרם צרכנים. יכולה להיות בעיה הלכתית בשכנוע לקוחות קבועים לעבור לחברה החדשה, אך גם לפעילות זאת אין ראיה.

ב. בעלות על מאגר לקוחות

נראה פשוט שמאגר לקוחות שייך לחברה כי מנהל החברה קיבל שכר על מנת ליצור אותן, הוא פעל בשליחות החברה לכן יצירה זו שייכת לחברה. כל שימוש ברשימה שלא מדעת החברה הרי יש בכך משום הפרת זכויות יוצרים של החברה. וכן כתב שו"ת מנחת יצחק "ומצאנו שעסקים כאלו של מכירת [וחילוף] רשימות של קונים מצויים בין הרוכלים, ומעשים בכל יום, ומחיר הרשימות מגיעים בין עשרה אחוזים לעשרים אחוזים לתנועת המסחר השנתי שעשה עליהן, לפי מהות הסחורה. כמו כן דרשנו אצל בעלי בית

חרושת וסותרים גדולים, שעושים מסחר ע"י רוכלים כאלו וקצתם הודו לטענת הנתבע, עכ"ז הצהירו שאין דרך המסחר בכך, כדי שלא להפסיד לסוכניהם. ובנ"ד יש לאסור להמוכר, ומ"מ כדי שלא ננעל הדלת עליו לעולם, שפיר יש לקבוע איזה זמן כפי ראות עיני הדיינים, שבתוך אותו זמן לא ימכור שמעון לקונים של ראובן..." (חלק ג סימן קכז). לאור זאת המנהל פעל שלא כשורה כאשר השתמש בידע פנימי של החברה ונהנה ממנו. עליו לפצות את החברה לפחות מדין נהנה מיגיעו של חברו בייחוד שיש רגליים לדבר שנגרם לחברה הפסד משימוש זה (האריך בכך הנודע ביהודה תנינא, חחו"מ, סי' כג-כד).

בפועל, ישנו קושי לקבוע תמחור מדויק ולכן מכוח פשרה נקבע פיצוי על סך 5000 ש"ח.

ג. ניגוד עניינים

נראה פשוט שהמנהל פעל בניגוד עניינים כאשר קיבל משכורת לנהל את החברה ובו זמנית הוא מקים חברה מתחרה וללא ידיעת בעלי החברה. נראה שבמצב זה יש להפחית משכרו כי הוא לא ביצע את המצופה ממנו כמנהל. ברור שדרישת התפקיד כוללת נאמנות לחברה ודבר זה לא רק שלא התקיים אלא גם פגע בחברה. ואף שהמומחה לא מצא ראיה חד משמעית לקשר בין ירידת הערך לבין פתיחת החברה החדשה, עם כל זאת ברור לכל בר דעת שניהול במקביל שתי חברות פוגע במידת ההשקעה והרצינות ולכן יש להפחית משכרו. שוב ישנה בעיה כיצד לחשב זאת וגם כאן מכוח פשרה יש להפחית 25% משכרו.

סיכום

- א. שווי החברה יקבע כפי שסוכם דהיינו שוויה לאחר שנה מחתימת ההסכם.
- ב. הנתבע ישלם 5000 ש"ח לתובעים.
- ג. הנתבע ישלם לתובעים 25% משכר הנטו שלו בתלוש המשכורת במשך כל חודשי השנה האחרונה.

על החתום :

דין יחידי - הרב אריאל בראלי.

פסק דין צלם חתונה

א. עובדות מוסכמות

התובע שכר את הנתבע לצלם בחתונה בכז סיון התשע"ה (14 ביוני 2015).

גובה השכר היה 7000 ש"ח תמורת "חבילה" שכללה: צלם וידאו, צלמי סטילס, עריכת וידאו, אלבום דיגיטלי, תמונת קנבס גדולה ועוד. בין הצדדים נקבע שישולם ביום החתונה 5000 ש"ח, ועוד 2000 ש"ח נוספים ישולמו רק בתום העבודה כשהתובע יקבל לידי את כל מה שסוכם. התובע אכן שילם 5000 ש"ח כפי שסוכם, 2000 ש"ח עדיין לא שולמו.

מלבד הצילום עצמו ביום האירוע הובאו לתובע שלושה דיסקים בהם כ-2400 תמונות שמהם עליו לבחור את התמונות לאלבום ולפיתוח.

המשך העבודה דהיינו: פיתוח התמונות, אלבום דיגיטלי, תמונת קנבס, 3 הגדלות תמונות - עדיין לא נעשה. כמו כן בבירור שנעשה ע"י בה"ד הועלה שעבודת העריכה של הווידאו נעשתה בתאריך 7 ליולי 2015.

ב. טענות התובע

התמונות הגיעו לידינו ואנחנו לא מרוצים כלל מן התוצאה:

א. חסרות תמונות - אין מספיק תמונות משלבים משמעותיים כגון: קבלת פנים, כיסא כלה, בני משפחה אורחים ועוד. מבירור שעשינו עלה שהצלמים עשו לעצמם הרבה הפסקות וזו כנראה הסיבה שחסרות תמונות משמעותיות.

ב. תמונות פגומות - מצולמים מסתירים זה את זה, תמונות "חתוכות" או "שרופות", רקע לא מתאים וכד'.

ג. מלבד זאת אנו לא מרוצים מהיחס של הנתבע כלפינו בזמן האירוע ואחריו.

ברצוננו להפסיק את ההתקשרות עם הנתבע להמשך העבודה. אנו רוצים לקחת את התמונות שהוא צילם ונמסור אותם לעריכה והדפסות וכו' לצלם אחר, לשם כך אנו צריכים לשכור צלם אחר גם לצילום תמונות נוספות ולשלם על כך.

אנו מעוניינים לשלם על כל העבודה שנעשתה על ידו 2000 ש"ח שזו הערכתנו לעלות העבודה עצמה כיון שמהתוצאות אנחנו לא מרוצים הנתבע יחזיר לנו

3000 ש"ח ממה שכבר שולם ויישאר בידו 2000 ש"ח שזו להערכתנו ערך העבודה שנעשתה עבורנו.

ג. טענות הנתבע

א. התובע קיבל לידיו 2400 תמונות שמתוכם הוא יכול לבחור את אלו שמוצאות חן בעיניו להמשך עבודת עריכה כמו שמקובל בתחום זה. ואם כן פשוט שלא חסרות תמונות.

ב. מקובל לתקן תמונות פגומות, אך לשם כך אנו נדרשים לשיתוף פעולה של מזמין העבודה ושיתוף פעולה כזה לא התקיים ולכן לא בוצעה עדיין עבודה זו.

ג. בעניין היחס, לא קיבלתי מעודי תלונה מסוג זה, גם במקרה המדובר היחס היה הוגן וראוי כמקובל.

לכן מצדי אפשר להמשיך לשלב הבא בעבודה.

לשאלת בה"ד מה שווי העבודה שנעשתה עד עתה בלא עריכת הסרט, השיב הנתבע שלדעתו יש להפחית מהסיכום סך 1500 ש"ח באופן שהתובע ישלם (בסה"כ) 5500 ש"ח, כמובן שכל החומרים יימסרו לתובע. אך התובע לא הסכים להצעה זו.

ד. חוות דעת בעל מקצוע

ביה"ד פנה לבעל מקצוע בתחום הצילום על מנת לשמוע חוות דעת מקצועית אודות העבודה שנעשתה. ואלו הן עיקרי דבריו מתוך חווה"ד (המקובלת על הצדדים):

א. ביחס לחסרון בתמונות – המספר של 2400 תמונות שמתוכן יש לבחור 3000 תמונות זה דבר מקובל. אמנם היו אמורות להיות תמונות ממצבים נוספים כגון בני הזוג עם האורחים.

ב. ביחס לאיכות התמונות - אין כאן חסרון משמעותי ברוב המצבים אפשר לתקן באמצעים מקובלים בתחום זה.

ג. מחירן של העבודות שנתרו (עפ"י הערכת שני בעלי מקצוע): אלבום דיגיטלי-1100, עריכת ותיקון התמונות ה"פגומות" - 400, תמונת קנבס מוגדלת - 3,300, 3 הגדלות של תמונות - 200. סך הכל 2000 ש"ח.

ה. בירור הדין

1. חזרה מהסכם

התובע רשאי לחזור בו מהסכם שנחתם משום שסיבת ההפסקה היא חוסר שביעות רצון ולטענה זו יש בסיס לפי חו"ד שנתקבלה (סמ"ע וש"ך חו"מ ר"ס שלד).

2. תמחור העבודה שנעשתה

יש לנכות מהסכום הכללי (7000 ש"ח) את הערך היחסי של העבודה שעדיין לא נעשתה. בית הדין פנה לשני בעלי מקצוע ועל פי הערכתם מחירן של העבודות שנותרו הוא 2000 ש"ח². לכן השומה תהיה כ - 2/3 מהערך הנ"ל. נמצא שערך העבודות שנעשו הוא 5500 ש"ח מתוך הסכום הכולל של 7000 ש"ח.

כל זאת לולי שמצאו ליקויים בעבודת הנתבע. אך לאור חוות הדעת שהצביעה על חסרון מסוים של תמונות עם האורחים יש להפחית ליקוי זה מהתשלום. לאחר התייעצות עם איש מקצוע החליט בית הדין לאמוד את הליקוי ב-10% מהסכום, דהיינו, 550 ש"ח. נמצא שלאחר ניכוי דמי החיסרון הנתבע צריך לשלם סך של 4950 ש"ח עבור כלל העבודה שכבר נעשתה.

3. איכות התמונות

ביחס לטענת התובע אודות חסרון באיכות התמונות, לפי חוות הדעת המקצועית שקבלנו לא קיים חסרון כזה. ויש להוסיף, שאפילו אם נניח שיש ספק בדבר, הרי הנתבע מוחזק ב-5000 ש"ח שכבר שולמו לו, ואם כן על התובע להביא ראיה לדבריו שהרי כלל גדול הוא בדין "המוציא מחברו עליו הראיה" (ב"ק מו, ב).

4. יחס מזלזל

בעניין טענת התובע ליחס מזלזל, אין בידינו ביסוס לדבר זה היות והנתבע מכחיש זאת וכפי שהתבאר בסעיף 3 שעל התובע להביא ראיה לדבריו.

² ערך זה הוא כאשר מחשבים את ערכן בפני עצמן אך ערכן פחות מכך כחלק מ"הבילה כללית" של הצילום.

ו. החלטה

- א. בית הדין קובע שתמחור העבודה הוא 4950 ש"ח.
לאור זאת שנגבה תשלום של 5000 ש"ח ביום הארוע - על הנתבע להחזיר לתובע סך של 50 ש"ח לא יאוחר מח שבט תשע"ו.
- ב. על הנתבע להעביר את הדיסקים של כל התמונות שנעשו וכן סרט וידאו ערוך לא יאוחר מהתאריך הנ"ל.

פסק דין בענין ביטול חתונה

הקדמה

בית הדין נדרש לתביעה הממונית אשר כרוכה בטבורה בבירור האחריות לביטול החתונה. לשם הכרעה בשאלה מורכבת זו, הוצג בפני בית הדין חומר אישי רב הכולל הקלטות, הודעות, תצהירים שהובאו על ידי הצדדים, וניתנה אפשרות לכל צד להגיב על הראיות השונות.

מתוך רצון לשמור על כבודם ופרטיותם של הצדדים, לא יפורטו הטענות השונות והמקרים שהיו ברקע לביטול החתונה אלא רק התביעות הממוניות. כמו כן לא יוזכרו בפסק דין זה ציטוטים או מובאות או אסמכתות התומכות בהכרעת הדין. הדברים יוצגו כפי שבית הדין התרשם ממכלול הדברים שהוצגו.

בעלי הדין הכירו זה את זה דרך אתר הכריות. הקשר ידע עליות ומורדות עד להחלטת הנתבע לסיים את הקשר שלושה שבועות לפני החתונה. הדין הוא בהוצאות והתחייבויות הדדיות שלקחו על עצמם הצדדים.

טענות התובעת

ההחלטה נפלה עלי כרעם ביום בהיר. הנתבע חייב לשאת בכל ההוצאות³ שנגרמו כי הוא ביטל. סך כל התביעה 56400 ש"ח מלבד תביעה על עוגמת נפש.

טענות הנתבע

התובעת בהתנהגותה גרמה לביטול החתונה ולכן היא צריכה לשאת בכל ההוצאות כולל מה שהשקעתי למען יצירת הקשר. סך התביעה⁴ נגדית 50,600 ש"ח.

ביטול החתונה

לאורך כל התקופה שהצדדים הכירו שררה בניהם אהבה גדולה והערכה הדדית שבאה לידי ביטוי בשיחות והודעות המעידות על קשר רגשי חזק.

³ פירוט התביעה בהחלטת בית הדין.

⁴ התביעה כוללת הוצאות על מפגשי היכרות ועל מסיבת האירוסין, דמי ביטול אולם ותקליטן והוצאות משפט כולל שכר טוען.

במקביל היו אירועים נקודתיים שהעיבו על הקשר, ובלשון הצדדים 'פיצוצים' אשר גרמו לצדדים להסתפק האם יש עתיד לקשר זה. נדמה שהסיבה המרכזית לחיכוכים אלו היא קושי בתקשורת ופער בתפיסת הצדדים את תפקידי הגבר והאישה בבית. אולם, אין בחיכוכים אלו ללמד על פגם באישיות של הצדדים.

כאמור, כבר בתחילת הדרך לאחר ההכרות הראשונית התגלו קשיים והנתבע החליט להיפרד, ולאחר מכן חזר בו. דפוס זה חזר על עצמו כאשר הנתבע ביקש לדחות את האירוסין כדי לקחת פסק זמן על מנת לבחון את המשך הקשר ולבסוף חזר בו. פעם שלישית שבה ביקש הנתבע לקחת פסק זמן ולעצור את ההכנות הייתה כשלושה שבועות לפני מועד החתונה והפעם קיבל החלטה סופית על ניתוק הקשר.

ניתן להבין את החלטתו של הנתבע שהתקבלה לאחר ייעוץ עם הסובבים אותו, ובייחוד לאור קשיי התקשורת שהתעצמו סמוך לחתונה, אולם אין בכך כדי לפטור אותו מהאחריות הממונית הנגזרת מכך.

גם אם מנקודת מבטו של הנתבע זו החלטה מוצדקת היא הגיעה מאוחר מדי. הנתבע המשיך בהכנות לחתונה על אף שהיו לו חששות וסימני שאלה גדולים. מסיבת האירוסין והזמנת האולם ושאר ההתחייבויות נעשו רק לאחר שהנתבע הביע את רצונו להתקדם לקראת חתונה. בית הדין בדק גם את האירוע האחרון מתוך רצון לברר האם הוא סיפק איזה שהוא מידע חדש המצדיק את ביטול חתונה. המסקנה היא שמדובר על אותם חיכוכים שליוו את הקשר מיסודו, אומנם העוצמה של החיכוך הייתה גבוהה, אך מכל מקום לא היה בכך משום מידע חדש שהתגלה אלא העצמה של חיכוכים שכלפיהם כבר החליט נתבע בעבר שהוא מתעלם וממשיך את הקשר.

בירור הדין

חיוב הוצאות סעודה

הלכה פסוקה שצד המבטל חתונה צריך לשלם את מלוא ההפסד שנגרם לצד השני. יסוד הדין הוא בדברי הרמב"ם (זכיה ומתנה ו,כד), אשר הובאו להלכה בשו"ע אבה"ע סימן נ :

הורו רבותי שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לרעיו או יחלק מעות לשמשין ולחזנין וכיוצא בהן ועשה כדרך שעושין כל העם וחזרה בה משלמת הכל, שהרי גרמה לו לאבד ממון

וכל הגורם לאבד ממון חברו משלם, והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא שאין זה נשבע ונוטל.

ואף שהראב"ד השיג וכתב:

א"א איני משוה עם רבותיו בזה וזאת הגרמה דומה לזרעוני גנה ולא צמחו שאינו משלם לו (אלא) ההוצאה, וכללו של דבר אבוד ממון שבעל הממון עושה אותו אף על פי שגרם לו זה פטור.

מכל מקום הפוסקים קיבלו את הכרעת השו"ע וכפי שסיכם זאת להלכה ערוה"ש שם.⁵ וכן פסק בשו"ת מהרשד"ם (אבה"ע לב):

ואף על גב שהראב"ד השיגו מ"מ נאמן עלינו הרמב"ם ז"ל שכן הורו רבותיו וגם הרב מ"מ ז"ל יישב קצת השגתו ולדידי לע"ד דברי הרמב"ם יש להם טעם גדול דאע"ג דבעלמא הגורם אינו חייב בנדון כיוצא בזה נחתין לאמדת דעת הבריות כי הוא מוכרח במעשיו הכרח גמור כי גדול כבוד הבריות ואחר שהמנהג בעיר בדברים הללו אדעתא דהכי נחתי והוה ליה כמזיק בידים ממש.

לאור פסיקת הרמב"ם ושולחן ערוך יש לחייב את הנתבע לשלם את כל הנזק שגרם, הן את ההוצאות שכבר נעשו כדוגמת סעודת האירוסין (בהתאם למקובל באותה חברה), והן את ההתחייבויות העתידיות- אולם וכדומה.

טענת אונס

כתבו הפוסקים (שו"ע אבה"ע סי' נ) שאם לצד המבטל התגלה דבר חדש הרי הוא פטור מתשלום. וביאר זאת הרשב"א בתשובה (ב, לה) לגבי חתן שהפך למהמר ואבי הכלה חזר בו, ופטר שם הרשב"א את אבי הכלה מלשלם:

שאם אין הבת רוצה לינשא לו, אונס הוא זה. ויש טענות אונס בממון. ועוד דאומדן הדעת הוא, שאלו היה מקלקל עצמו כל כך, שלא היה נותן לו זה בתו. והיא לא תנשא לו. והולכין בתר אומדנא.

והנה בתשובה שם מבואר שאף שאבי הכלה הכיר את החתן וידע שהוא משחק קצת בקוביה, בכל זאת פטר אותו הרשב"א מתשלום, כאשר נודע שהחתן משחק בקוביה בהיקף משמעותי (ב"ש ס"ק יב). האב הכיר את החתן

⁵ וכן נראה מכל נושאי הכלים: ב"ח, ח"מ, ב"ש, ט"ז שכתבו יישוב להשגת הראב"ד. ולא ניתן לומר יקים לי' נגד מרן כפי שהאריך בשו"ת יביע אומר חלק ז חו"מ סי' ה.

"שמתחילה היה משחק" ולבסוף "החזיק בדבר הרבה עד שאין לו אומנות אחרת". מה שהתגלה לבסוף הוא שמדובר על אדם אחר, אשר מכור להימורים בשונה ממה שהכיר האב בתחילה שחתנו לפעמים משחק.

לאור זאת יש לדון בנידון שלנו, האם ביטול החתונה נחשב כאונס? האם ניתן להשוות את המקרים ולומר שאף שנתבע התלבט לפני הארוסין והחליט להמשיך, עדיין הוא נחשב אנוס כלפי החלטה לבטל וכפי שכתב הרשב"א?

כאמור בפתחה, עמדת בית הדין היא שהתקרת האחרונה אינה מחדשת דבר משמעותי במערכת היחסים בין הצדדים, ולכן אין לראותה כאונס שלא היה ידוע מתחילה עד כדי שיתמוך בהחלטה לביטול הנישואין. לכן אין להשוות זאת לתשובת הרשב"א שם.

וכבר עמד על נקודה זו בשו"ת מהרי"א הלוי (סי' צט):

מכל מקום כיון שלא נשתנה שום דבר ממה שהיה החתן בעת התנאים אין טענתה טענה כיון דיודעת החסרון ואעפ"כ נשתדכה לו ... משמע שאף במום גדול כל שלא נתקלקל החתן יותר ממה שהיה בשעת ההתקשרות, מחויבת לקיים התנאים.⁶

לסיכום אין לקבל את טענת הנתבע שביטול החתונה היה מטעם אונס והכרח, היות והנתבע כבר נפגש עם מקרים מעין אלו בעבר והחליט להתעלם מהם.

עקרונות לחיוב ההוצאות

1. מתנות הדדיות שנתנו בין הצדדים חוזרות, כפי שכתב ערוה"ש סי' נ:

"אומדנא גדולה היא שלא נתן לה המתנות אלא ע"מ לכונסה אבל אם יתבטלו הנישואין יוחזרו לו המתנות (חמ"ח סק"ב) וזהו בכל מיני מתנות של כסף וזהב ותכשיטין וכלים ובגדים שלא בלו כמו שיתבאר ... ואין חילוק במתנות בין ששלח לה קודם אירוסין לאחר שנתקשרו בשידוכין ובין שנתן לה אחר אירוסין דאין שום טעם לחלק ביניהם".

⁶ ובשו"ת ישועות מלכו, אבה"ע סי' מה: 'כל שמבררת באמתלא נכונה שדרך להקפיד ולא ידעה בעת ההתקשרות פטורה מהקנס'. ובשו"ת שם אריה סי' לד: 'דוקא אם קלקל מעשיו, אבל אם היה מקודם אמרינן שידע ונתפייס כי דרך העולם לחקור היטב קודם השידוך... ואף אם הדבר ספק אין יכול לבטל השידוך בשום אופן לפוטרו לא מן האיסור ולא מהקנס'.

2. מתנות שעשויות להישחק חוזרות כפי שהן, כן כתב ערוך השולחן שם:
- "כלים מועטים ששלח לה להשתמש שם בבית אביה אם נשתמשה בהם ובלו או אבדו אינם משתלמים".
3. הצד המבטל חייב רק בהוצאות מקובלות ולא במה שהוסיף הצד השני על דעת עצמו. וכך כתב הבאר היטב (שם סק"ט):
- "אין מחויב לשלם אלא ההוצאה שדרך בני אדם להוציא כמותו אבל אם הוציא הוצאות מרובות יותר מן הראוי פטור".
4. אין לחייב על הוצאות שבאופן עקרוני ניתן להנות מהם בעתיד אף אם ישנו קושי רגשי להשתמש בהם, כי הדבר נחשב לגרמא בעלמא (בדים, מצעים, לימוד לקראת החתונה, וכדומה).
5. אין לחייב על עוגמת נפש כי אין דנים בזמן הזה בושתי וכן הוי בושתי דברים שהדין הוא לפטור.⁷ וכן, גם כאשר הפוסקים חייבו על עגמת נפש ובושתי, זהו רק מדין קנס כאשר המבייש התכוון לבזות את חברו. בנדון זה התרשמותנו היתה שביטול החתונה לא נעשה מתוך כוונת זדון ורצון לבייש.⁸
6. לענין סעודת האירוסין ישנה דעה שיש לפחות שליש כפי שמחשבים דמי הנאה בזול (ב"ש שם סק"ז), אלא שבספר ערוה"ש דחה דעה זו כי אין לדמות חיוב נהנה לדין גרמי (שם ס"ק טז).
7. מכל מקום בית הדין רואה לנכון להתחשב בסברה זו ולהפחית שליש מחיוב סעודת האירוסין.⁹ יש להפחית שליש רק מחיובים הנובעים מסעודת האירוסין ובזמנם הייתה מהם הנאה כגון האוכל עצמו והתזמורת והצלם. לעומת תעודת רווקות וכדומה שלא נהנו ממנה. שיקול זה מצרף גם את הפרשנות של נתבע לתקרת האחרונה כאשר

⁷ חו"מ סי' א, ולענין בושתי בשידוכין – קצה"ח סימן רז ס"ק יב.

⁸ הדברים הובאו בהרחבה בפסקי דין של רשת ארץ חמדה גזית 69020, 72099, 74050.

⁹ אף שבמסיבת האירוסין היה מספר מוזמנים גדול מעבר למקובל ועל כך אין לחייב את הנתבע, אולם בית הדין כולל את הפחתה זו כחלק מהורדת שליש ההוצאות. כמו כן בית הדין לא מתחשב במתנות הכספיות שניתנו במסיבת האירוסין מכיוון שזו הכנסה נלווית ומקובל לפרוע אותה בעתיד בשמחות של הנותנים.

מבחינתו אירוע זה הסמוך כל כך לחתונה נחשב למצב קיצון אשר לא משאיר מוצא אלא לבטל את החתונה, ודבר זה היה טוב לשניהם. אומנם בית הדין הטיל את האחריות למעשה על הנתבע אך יש לצרף את הפרשנות שלו כצד לחיוב שליש.

8. תביעת הנתבע להחזר הוצאות על הפגישות טרום אירוסין ועל הוצאות לאירוסין, וכך הוצאות משפט כולל שכר טוען הרבני, נדחות.

פרטי החיוב

למיטב ידיעתו של בית הדין הנוהג המקובל לאירוסין וחתונה כולל את ההוצאות הבאות:

1. אולם אירוסין – 10,000 ש"ח¹⁰
 2. אוהל חינה – 2,700 ש"ח⁸
 3. צלם – 1,700 ש"ח
 4. אורגניסט – 270 ש"ח
 5. עוגות – 800 ש"ח
 6. אביזרים לעיטור – 1000 ש"ח
 7. תעודת רווקות – 150 ש"ח¹¹
 8. אגרת נישואין – 220 ש"ח
 9. שמלת כלה – 4800 ש"ח¹²
 10. ביטול אולם לחתונה – 7000 ש"ח
- סך הכול ישלם הנתבע לידי התובעת – 28640 ש"ח.

החלטה

1. הצדדים יחזירו את המתנות ההדדיות.
 2. הנתבע ישלם לידי התובעת – 28640 ש"ח.
- כל התשלומים יתבצעו בתוך שלושים יום מהתאריך הנקוב על גבי פסק הדין.

¹⁰ לאחר הפחתת שליש.

¹¹ אין להפחית שליש.

¹² התברר שאי אפשר לנצל את ההזמנה הזו לפעם נוספת.